

บทที่ 2

วรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การตรวจเอกสารในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แบ่งออกเป็น 8 ส่วน คือ 1) แนวความคิดเกี่ยวกับความต้องการ 2) แนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการติดต่อสื่อสาร 3) นโยบายการส่งเสริมการผลิตทุเรียน 5 ปี (2539-2543) 4) แนวทางการพัฒนาทุเรียนปี 2540 ถึงปี 2544 5) การผลิตทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี 6) การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล 7) คุณลักษณะของนักส่งเสริมการเกษตรที่สังคมไทยต้องการ 8) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรายละเอียดในแต่ละส่วนแยกอธิบายได้ดังนี้

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับความต้องการ

ความต้องการเป็นพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมา ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Need ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการได้ให้ความหมายของความต้องการไว้ คือ

เดโช สวานนท์ (2521) ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับความต้องการว่า หมายถึง การขาดหรือการสูญเสียความสมดุลทางร่างกายหรือทางจิตใจของมนุษย์ และมนุษย์พยายามจะทำตนให้อยู่ในสภาพที่สมดุล

โสภา ชูพิชัย (2521) กล่าวว่า ความต้องการเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและใช้แทนแรงผลักดันซึ่งก่อให้เกิดการรับรู้ปัญหา ความขาดซึ่ง และการกระทำ ซึ่งความต้องการจะเกี่ยวข้องกับสิ่งจำเป็นแก่ชีวิตทางด้านสารเคมี เช่น สภาพการขาดน้ำ การขาดอากาศสำหรับหายใจ นอกจากนี้ความต้องการยังเป็นนิสัยทั่วไปของสิ่งมีชีวิต เช่น เมื่อเกิดความหิว มีความต้องการอาหาร ความต้องการนี้จะเรียงลำดับความสำคัญก่อนหลัง

ศรัณย์ คำวิสุข (2530) กล่าวว่า ความต้องการเป็นสภาวะที่เป็นเครื่องหมายแห่งความขาดแคลนหรือจำเป็น บางสิ่งบางอย่างที่จำเป็นหรือต้องการที่จะกระทำกิจกรรมอย่างหนึ่ง

วิจิตร อาวะกุล (2535) กล่าวว่า ความต้องการของมนุษย์ หมายถึง สภาวะที่บุคคลยังขาดหรือยังไม่มีสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และมีความต้องการที่จะมีหรือให้ได้มาในสิ่งเหล่านั้น ซึ่งสิ่งที่มนุษย์ยังขาดอยู่ยังต้องการมีแต่มีไม่ได้นี้จะเกิดช่องว่าง (gap) จะเกิดความขัดแย้ง ความไม่ลงรอย

ความต้องการนี้หากยังไม่ได้รับการบำบัดให้เป็นที่พอใจตามสมควรแล้ว จะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้การพัฒนาการต่างๆเป็นอย่างยิ่ง

Sander (1966) ได้ให้ความหมายว่า ความต้องการเป็นช่องว่างระหว่างสถานการณ์ในปัจจุบันกับสถานการณ์ที่ดีกว่าในอนาคต

ส่วนประเภทของความต้องการนั้นก็มีผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการได้แบ่งความต้องการออกเป็นหลายประเภท ดังนี้

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2523) ได้แบ่งความต้องการออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological or Biological Needs) ซึ่งเกิดขึ้นจากภายในร่างกาย ได้แก่ ความต้องการอาหาร ความต้องการอากาศ น้ำ ความต้องการทางเพศ และความต้องการทางด้านจิตใจ (Psychological Needs) ซึ่งเกิดขึ้นจากสังคม ได้แก่ ความต้องการความรัก ความมีชื่อเสียง

กิตติ ดยัคคานนท์ (2530) ได้กล่าวถึงความต้องการทางจิตตามทฤษฎีของ Bayton ว่ามนุษย์มีความต้องการทางจิตใจ 3 ประการ คือ

- 1) ความต้องการความรักและการมีพวก เป็นความต้องการขั้นต้นของมนุษย์ เนื่องจากคนเราอยู่ในสังคม หากไม่มีคนรักและยอมรับว่าเราเป็นพวกแล้วเราก็คืออยู่กับคนอื่นไม่ได้
- 2) ความต้องการมีชื่อเสียง เกียรติยศ และความเด่น มนุษย์เมื่อได้รับซึ่งความรักของพวกพ้องแล้ว ก็ต้องการมีอิทธิพลเหนือคนอื่น ให้คนอื่นยอมรับนับถือยกย่อง
- 3) ความต้องการที่จะรักษาชื่อเสียง เกียรติยศ และความเด่นให้คงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งมนุษย์ถือว่าเป็นความสำเร็จสูงสุดในการดำรงชีวิต

วิจิตร อาวะกุล (2535) กล่าวว่า ความต้องการอาจแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

- 1) ความต้องการในสิ่งที่ใช้ในการดำรงชีวิต หรือความต้องการทางด้านร่างกาย เช่น มนุษย์ต้องการอากาศในการหายใจ ต้องการน้ำดื่ม ต้องการอาหารเพื่อบำรุงร่างกายเพื่อให้มีชีวิตอยู่ เป็นสิ่งจำเป็นเบื้องต้นที่มนุษย์ขาดไม่ได้ จำเป็นต้องแสวงหา ถ้าขาดสิ่งนี้แล้วมนุษย์จะไม่นึกถึงสิ่งอื่นใด ไม่ว่าเกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความตาย
- 2) ความต้องการในสิ่งจรรโลงใจ หรือความต้องการทางใจ เมื่อมนุษย์ได้รับความต้องการทางด้านร่างกาย เช่น อากาศ อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานแล้ว มนุษย์ก็จะต้องการความต้องการทางด้านสังคมและจิตใจ ได้แก่ ต้องการการยอมรับ ความรัก เพื่อนฝูง ความเห็นใจ ตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม ฐานะที่ดีขึ้น

สรุปความหมายของความต้องการได้ว่า ความต้องการเป็นพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมาให้รู้ถึงความไม่สมดุลทางร่างกายและจิตใจ รวมถึงสถานภาพ บทบาท และตำแหน่ง ของมนุษย์ ในสังคมที่ดำรงชีวิตอยู่ ซึ่งความไม่สมดุลอันนี้ทำให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะต่างๆ อยู่ตลอดเวลา เพื่อนำไปสู่สภาวะที่สมดุลทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสถานภาพทางสังคม ในอันที่จะดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการติดต่อสื่อสาร

2.2.1 แนวความคิดและความหมายการติดต่อสื่อสาร

มีผู้ให้แนวความคิดและความหมายการติดต่อสื่อสารไว้ ซึ่งพอที่จะนำมากล่าวได้ดังนี้

วิรัช วกะจันทร์ (2524) และ ณรงค์ สมพงษ์ (2535) ได้กล่าวถึงการติดต่อสื่อสารว่า "Communication" มาจากภาษาละตินที่เรียกว่า Communis ซึ่งหมายถึง ร่วมกันหรือธรรมดา เมื่อเราติดต่อสื่อสารนั้นเรากำลังใช้วิธีการร่วมกันกับคนบางคน ถ้าแปลตามรากศัพท์เดิม หมายถึง สิ่งที่มีส่วนทำให้เกิด "ความร่วมมือ" ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรืออาจจะกล่าวโดยทั่วไปว่า Communication เป็นกระบวนการ (process) ซึ่งบุคคล 2 คนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความจริง ความรู้สึก หรือความประทับใจ เพื่อว่าแต่ละคนจะได้รับความเข้าใจของ ความหมายของข่าวสาร (message) หรือกล่าวอย่างง่ายๆ กระบวนการติดต่อสื่อสารจะต้องประกอบด้วย ผู้ส่งข่าว (sender) ข่าวสาร (message) ช่องทางการติดต่อ (channel) และผู้รับข่าวสาร (receiver)

จากความหมายแนวความคิดการติดต่อสื่อสาร จึงพอจะนำมา กล่าวได้ว่า การติดต่อสื่อสาร "Communication" เป็นการติดต่อสื่อสารกันของบุคคลอย่างน้อย 2 คนขึ้นไป เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน ทำให้สามารถรับรู้เข้าใจในเรื่องราวอันมีความหมายร่วมกัน และเกิดการตอบสนองต่อกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในผู้รับสาร ตลอดจนทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของบุคคลที่ติดต่อสื่อสารกัน

2.2.2 องค์ประกอบของการติดต่อสื่อสาร

บุญสม วราเอกศิริ (2529) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของการติดต่อสื่อสาร ว่า

1) ผู้ส่งข่าวสาร (sender) หรือผู้สื่อสาร หรือผู้เป็นต้นข่าว อาจจะเป็นบุคคลเดี่ยว คณะบุคคล หน่วยงาน สถาบันต่างๆ (ไม่ว่าจะเป็นสถาบันเล็กหรือสถาบันใหญ่ระดับประเทศ) ซึ่ง

ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งข่าวสาร และในขณะเดียวกันก็อาจจะเป็นผู้รับข่าวสารก็ได้ หากมีการส่งข่าวสาร กลับเป็นการตอบโต้กัน หรือที่เรียกว่า แบบยวคลวิธี (Two-way Communication)

2) ข่าวสาร (Message) เป็นตัวข่าวสาร หรือเรื่องราวที่ผู้ส่งข่าวสารต้องการส่งไป ให้ผู้รับข่าวสาร ได้แก่ ความรู้ ข่าวสาร เรื่องราว คำพูด หรือซึ่งอาจจะต้องมีการนำมาเข้ารหัส (Encoder) ออกมาเป็นรูป สัญลักษณ์ สัญญาณ หรือกิริยาท่าทางต่างๆ และผู้รับจะถอดรหัส (Decoder) ออกมาในรูปที่ผู้รับสามารถจะเข้าใจได้

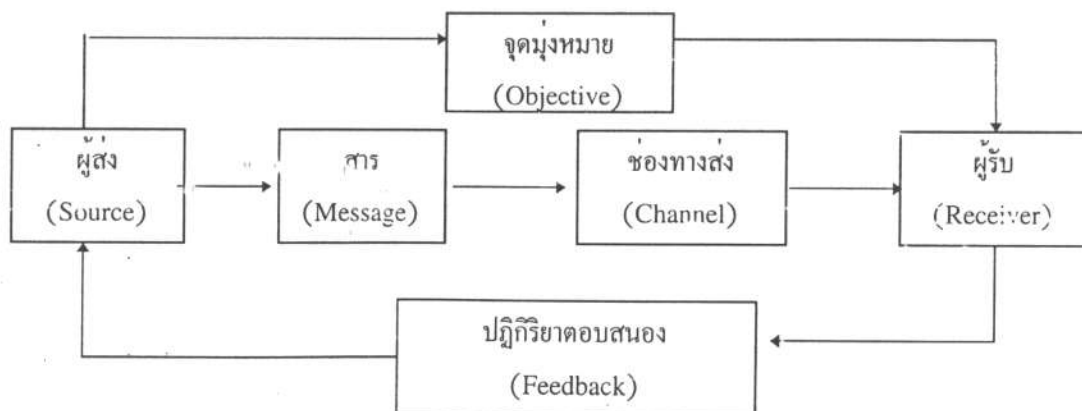
3) ช่องทางของข่าวสาร (Channel) หรือสื่อกลาง เป็นสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอด ข่าวสาร หรือวิถีทางที่จะนำข่าวสารไปยังผู้รับ หากไม่มีสื่อกลางหรือช่องทางนี้ข่าวสารก็ไม่สามารถ ไปถึงผู้รับได้ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ การสาธิต การบรรยาย การจัดนิทรรศการ การเขียน เป็นต้น

4) ผู้รับข่าวสาร (Receiver) หรือจุดมุ่งหมายปลายทางของผู้ส่งข่าวสาร ซึ่งอาจ จะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลก็ได้ และในขณะที่เป็นผู้รับก็สามารถเป็นผู้ส่งข่าวสารได้ หากเป็นการ สื่อสารแบบยวคลวิธี คือ มีลักษณะที่ตอบโต้กัน

ณรงค์ สมพงษ์ (2535) ได้สรุปองค์ประกอบของการสื่อสารไว้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1) ผู้ส่ง (Source or Communicator)
- 2) สาร (Message)
- 3) ช่องทางหรือสื่อ (Channel)
- 4) ผู้รับสาร (Receiver or Destination)
- 5) ผลของการสื่อสาร (Effects)

นอกจากองค์ประกอบทั้ง 5 นี้แล้ว อาจจะรวมถึงจุดมุ่งหมาย (Objective) และ ปฏิกริยาตอบสนอง (Feedback) (ภาพที่ 1.2)

ภาพที่ 1.2 แสดงแบบจำลององค์ประกอบของการสื่อสาร
ที่มา : ณรงค์ สมพงษ์ (2535)

2.2.3 การเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตร

การส่งเสริมการเกษตรเป็นกระบวนการเรียนการสอนและบริการ ที่จะให้เกษตรกร และบุคคลเป้าหมายมีการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมเพื่อพัฒนาด้านการเกษตรและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในฐานะที่เป็นผู้ทำงานใกล้ชิดกับเกษตรกร ทำหน้าที่เสนอแนะความรู้วิชาการและแก้ปัญหาพร้อมกับเกษตรกร นอกจากจะต้องเป็นผู้มีความรู้ทางด้านวิชาการเฉพาะสาขา (Subject Matter Specialist) และความรู้อื่นๆแล้ว ยังจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงเทคนิควิธีการต่างๆที่จะถ่ายทอดความรู้ ความคิด และข่าวสารต่างๆไปสู่เกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มบุคคลก็ตาม นอกจากนั้นจะต้องรับทราบถึงความคิดและปัญหาอุปสรรคของเกษตรกร เพื่อหาทางแก้ปัญหานั้นให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจำเป็นที่จะต้องทราบถึงหลักการ ขบวนการ องค์ประกอบ ปัญหาอุปสรรคของการติดต่อสื่อสาร เพื่อให้การเลือกใช้รูปแบบของการสื่อสารที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ ระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรกับเกษตรกรเป็นไปอย่างถูกต้อง สมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพมากที่สุด

บุญสม วราเอกศิริ (2529) กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตรมีวิธีการที่จะเข้าถึงเกษตรกรได้ ทั้งเป็นรายบุคคล (individual) เป็นกลุ่ม (group) และแบบมวลชน (mass) ซึ่งทุกวิธีการเข้าถึงเกษตรกรนี้จะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับเกษตรกรทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมแบบมวลชนจะต้องนำเอาหลักการสื่อสารมวลชน (Mass Communication) มาใช้กับงานส่งเสริมการเกษตร โดยจะยึดเอาวิธีการของการสื่อสาร โดยเฉพาะองค์ประกอบของการติดต่อสื่อสาร ซึ่งลักษณะขององค์ประกอบของการเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสมในการเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตร ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1) ผู้ส่งข่าวสาร (Sender) หรือผู้สื่อสาร (Communicator) หรือแหล่งข่าว ควรมีลักษณะที่เหมาะสมในการเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตร ดังนี้

(1) ความเชื่อถือ (Credibility) การสื่อสารจะได้ผลนั้นต้องมีความเชื่อถือได้ในเรื่องของผู้ให้ข่าวหรือแหล่งข่าว เพื่อให้ผู้รับเกิดความมั่นใจหรือเต็มใจรับฟังข่าวสารนั้น ตัวอย่างเช่น หนังสือพิมพ์ หรือสถานีวิทยุที่เคยเสนอข่าวคลาดเคลื่อน ประชาชนจะไม่เชื่อถือในการเสนอข่าวครั้งต่อไป ในการส่งเสริมการเกษตรมีความได้เปรียบ เนื่องจากเป็นหน่วยงานทางราชการ ประชาชนให้ความเชื่อถือกว่าเอกชน แต่อย่าไปทำให้เขาเกิดความไม่เชื่อถือ

(2) ความต่อเนื่องและความสม่ำเสมอ (Continuity and Consistency) คือ การสื่อสารจะต้องส่งบ่อยๆติดต่อกัน หรือมีการย้ำหรือซ้ำเพื่อเตือนความทรงจำ หรือเปลี่ยน

ทัศนคติ และมีความสม่ำเสมอ เสมอดันเสมอปลาย มีใช้ส่งข่าวสารชนิดต่างๆไม่เที่ยงตรงแน่นอน

2) เนื้อหาสาระ (Content) หรือข่าวสาร (Message) ดังนี้

(1) มีความเหมาะสม (Compatability) การสื่อสารที่ดีจะต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมของสังคม เครื่องมือสื่อสารนั้นเป็นเพียงสิ่งประกอบ แต่ความสำคัญอยู่ที่ท่าทาง ภาษา คำพูดที่เหมาะสมกับสังคม วัฒนธรรม หมู่ชน หรือสภาพแวดล้อมนั้นๆ การยกมือไหว้สำหรับสังคมไทยย่อมเหมาะสมและเข้าถึงประชาชนได้ดีกว่า

(2) เนื้อหาสาระ (Content) ข่าวที่ดีจะต้องมีความเหมาะสมสำหรับผู้รับ คือ มีสาระ มีประโยชน์แก่กลุ่มชนนั้นๆ หรือมีสิ่งที่เขาจะได้ผลประโยชน์ จึงจะน่าสนใจ บางครั้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชนกลุ่มหนึ่งมาก แต่อาจจะไม่มีสาระสำหรับคนบางกลุ่ม ในเรื่องนี้จึงจำเป็นต้องใช้การวิเคราะห์พิจารณากลุ่มชนเป้าหมายด้วย

(3) ความแจ่มแจ้ง (Clarity) ข่าวนั้นต้องง่าย ใ้ภาษาที่ผู้รับเข้าใจ คือ ใช้ภาษาของเขา ศัพท์ที่ยากและสูงไม่มีประโยชน์ หรือมีความหมายหลายแง่หรือตกหล่นข้อความบางตอนที่สำคัญไป

3) ช่องทางของข่าวสาร (Channels) ข่าวสารจะเผยแพร่ได้ดีต้องส่งให้ถูกช่องทางของการสื่อสารนั้นๆ โดยมองหาช่องทางที่เปิดรับข่าวสารที่เราจะส่ง และส่งถูกสายงาน กรม กอง หน่วย หรือโดยวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ ส่งถึงตัวบุคคลโดยตรงจะรวดเร็วกว่า หรือส่งที่บ้านได้รับเร็วกว่าการส่งให้ที่ทำงาน เราควรเลือกช่องทางที่ได้ผลรวดเร็วที่สุด

4) ผู้รับสารหรือผู้ฟัง (Receiver) หรือจุดหมายปลายทาง ความสามารถของผู้รับ (Capability Audience) การสื่อสารที่ดีว่าได้ผลนั้นต้องใช้ความพยายามหรือแรงงานน้อยที่สุด การสื่อสารจะง่าย สะดวก ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการรับรู้ของผู้รับ ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น สถานที่ โอกาส นิสัย ความรู้พื้นฐานที่จะช่วยให้เข้าใจของผู้รับ เป็นต้น

2.2.4 ปัญหาอุปสรรคในการเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตร

ในการเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตรนั้น จากการดำเนินการที่ผ่านมาได้มีปัญหาอุปสรรคในการเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตรอยู่หลายประการ ซึ่งเป็นผลทำให้การเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตรไม่ประสบผลเท่าที่ควร และปัญหานั้นในส่วนหนึ่งเกิดจากการนำหลักการของการติดต่อสื่อสารมาใช้แล้วเกิดความล้มเหลว ซึ่งพอที่จะนำปัญหาต่างๆที่เกิดจากองค์ประกอบในการเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตรมาใช้นั้นได้ดังนี้

วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ (2528) ได้กล่าวถึงอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารในงานส่งเสริมการเกษตรว่า การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพนั้น หมายถึงว่า การติดต่อสื่อสารนั้นทั้งผู้ส่งและผู้รับมีความเข้าใจตรงกันหรือเหมือนกัน และนั่นหมายความว่า ข่าวสาร (Message) ที่ผู้ส่งไปนั้นจะต้องเป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้งซาบซึ้งซึ่งเป็นอย่างดีแก่ผู้รับ แต่โดยสภาพความเป็นจริงแล้ว การติดต่อสื่อสารของมนุษย์นั้นต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการ อุปสรรคเหล่านี้คือ เครื่องกีดขวางหรือสิ่งสกัดกั้นการติดต่อสื่อสารของมนุษย์ให้ด้วยประสิทธิภาพลง

บุญสม วราเอกศิริ (2529) ได้กล่าวถึงการติดต่อสื่อสารในงานส่งเสริมการเกษตรที่ไม่ประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวว่า การติดต่อสื่อสารหรือการเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตรจะเกิดความล้มเหลว (Communication Breakdown) ขึ้นในการส่งเสริมการเกษตร เพราะเมื่อถ่ายทอดแนวคิดหรือข่าวสารออกไปแล้ว ปรากฏว่าผู้รับข่าวสารมีความคิดความเข้าใจในข่าวสารนั้นไม่ตรงกับผู้ส่งข่าวสารต้องการ จึงเป็นปัญหาอยู่ว่าจะทำอย่างไรจึงจะให้เกษตรกรเกิดความเข้าใจในแนวคิดหรือเรื่องราวเหมือนกับที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเข้าใจ

ฉะนั้นอุปสรรคหรือสิ่งสกัดกั้นการติดต่อสื่อสารก็คือตัวการ หรือสิ่งที่คอยรบกวนการติดต่อสื่อสาร หรือทำให้การติดต่อสื่อสารต้องติดขัด สะดุด ชะงัก หรือเป็นไปได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ หรือบางครั้งอาจทำให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปไม่ได้เลย อันได้แก่ การสื่อสารที่ล้มเหลว (Communication breakdown) ในการศึกษาถึงเรื่องการติดต่อสื่อสาร เราจึงจำเป็นต้องศึกษาถึงอุปสรรคต่างๆเหล่านี้ เพื่อที่เราจะได้หาทางหลีกเลี่ยงหรือป้องกันแก้ไข เพื่อให้การติดต่อสื่อสารของเรานั้นเป็นไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย อุปสรรคแห่งการติดต่อสื่อสารที่สำคัญมีดังนี้คือ

1) อุปสรรคทางด้านกลไก คือ สิ่งที่เป็นอุปสรรคคอยรบกวนกลไกแห่งการติดต่อสื่อสาร อุปสรรคประเภทนี้บางครั้งเราก็เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "อุปสรรคแห่งช่องทางการติดต่อสื่อสาร" ซึ่งเกิดขึ้นได้เสมอทั้งช่องทางการติดต่อสื่อสารที่ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลที่ใช้วิธีสื่อสารด้วยการพบปะพูดคุยกัน ตัวอย่างเช่น อุปสรรคของการติดต่อสื่อสารที่เกิดขึ้นจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ วิทยุที่มีเสียงคลื่นรบกวน ทำให้เราฟังข่าวสารได้ไม่ชัดเจน หรือโทรทัศน์ที่มีภาพลំหรือภาพเด่นจนดูไม่รู้เรื่อง หากเป็นการพูดคุยสนทนากันระหว่างบุคคล ตัวอุปสรรคเหล่านี้ก็ได้แก่ เสียงต่างๆที่เข้ามารบกวน จนทำให้คุยกันไม่รู้เรื่อง เช่น เสียงรถยนต์ เสียงเครื่องจักร เสียงเด็กร้องไห้ เสียงคนโห่ร้องตะโกน ฯลฯ หากเป็นข้อเขียนหรือสิ่งพิมพ์ อุปสรรคเหล่านี้ได้แก่ ตัวพิมพ์ที่ไม่ชัดเจน ตัวหนังสือที่พิมพ์ผิด ตกหล่นคนละบรรทัด หน้าหนังสือที่มีหน้าฉีกขาดสูญหาย เป็นต้น

2) อุปสรรคทางด้านภาษา หมายถึง อุปสรรคทางด้านภาษาซึ่งเป็นอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการใช้ภาษาในข่าวสาร ทำให้เข้าใจในข่าวสารนั้นได้ยากลำบาก หรือไม่เข้าใจในคำพูดหรือภาษาที่ใช้ หรือเข้าใจความหมายผิดไป หรือเข้าใจไปคนละทาง

นอกจากนี้ยังมีอุปสรรคของการติดต่อสื่อสารอีกหลายสิ่งที่ทำให้การติดต่อสื่อสารด้วยประสิทธิภาพหรือล้มเหลว อันได้แก่

1) ภูมิหลังที่แตกต่างกันของผู้สื่อสาร หากผู้สื่อสารคือผู้ส่งข่าวสาร และผู้รับข่าวสารมีความแตกต่างกันมากในด้านภูมิหลัง หรือมีภูมิหลังที่ไม่เหมือนกันเลยนั้น ขอมสื่อสารกันให้เข้าใจได้ยาก

2) ความแตกต่างกันทางด้านการศึกษา ก็เป็นสิ่งที่กีดกันการสื่อสารให้เป็นไปได้อย่างไม่ราบรื่น ผู้ส่งสารและผู้รับสารที่มีระดับภูมิความรู้แตกต่างกันมาก อาจจะสื่อสารกันให้เข้าใจยากลำบากกว่าผู้มีระดับการศึกษาที่ใกล้เคียงกัน

3) ความสนใจในข่าวสารแตกต่างกัน ในการสื่อสารนั้นหาผู้รับสารมีความสนใจในข่าวสารนั้นอยู่เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว โอกาสที่จะเข้าใจในข่าวสารนั้นย่อมมีมากขึ้นเป็นธรรมดา เพราะมีความสนใจหรือตั้งใจจดจ่อพร้อมที่จะรับอยู่แล้ว แต่หากผู้รับไม่สนใจหรือไม่แยแสต่อข่าวสารนั้น ก็อาจจะไม่เข้าใจหรือไม่รู้เรื่อง

4) ความแตกต่างกันของระดับสมอง มีส่วนสำคัญในการรับรู้และเข้าใจข่าวสารของบุคคล ทั้งนี้เพราะแต่ละคนอาจมีระดับประสิทธิภาพทางสมองที่แตกต่างกันไป คนบางคนรับรู้และเข้าใจในสิ่งต่างๆ ได้รวดเร็ว ฉับไว ในขณะที่บุคคลบางคนอาจรับรู้และเข้าใจได้ช้า

5) ความแตกต่างของระดับภาษาและการใช้ภาษา บ่อยครั้งที่การติดต่อสื่อสารของมนุษย์ล้มเหลวหรือเกิดความไม่เข้าใจกัน เพราะการใช้ภาษาที่ยากแก่การเข้าใจ บางคนสื่อสารโดยมิได้คำนึงถึงภาษาที่ตนใช้ว่าจะเป็นที่เข้าใจแก่ผู้อื่นหรือไม่ หรือบางครั้งก็คิดว่าผู้อื่นคงอาจเข้าใจได้เหมือนตนต้องการ

6) การขาดความเชื่อถือร่วมกันของกลุ่มสื่อสาร การไม่นับถือหรือขาดความเชื่อถือในตัวผู้สื่อสาร อาจเป็นอุปสรรคแห่งการสื่อสารได้ เพราะทำให้เกิดอคติหรือทัศนคติต่างๆ และพลอยไม่เชื่อถือในข่าวสารนั้นด้วย

7) ความแตกต่างกันในปัจจัยต่างๆ เช่น วัย เพศ เผ่าพันธุ์ และชนชั้น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ย่อมเป็นอุปสรรคแห่งการติดต่อสื่อสารได้เสมอ คนที่มีวัยแตกต่างกันมากอาจสื่อสารกันเข้าใจยาก เพราะความสนใจและทัศนคติการมองโลกแตกต่างกันไป คนแก่มักฝังใจอยู่กับอดีตอันรุ่งโรจน์ ในขณะที่เด็กวัยรุ่นหรือคนหนุ่มสาวไม่เคยสนใจเรื่องเหล่านั้นเลยสตรีอาจสนใจและมีทัศนะในสิ่งบางสิ่งแตกต่างไปจากบุรุษ

8) ความเครียดทางด้านร่างกายและจิตใจในขณะที่ทำการสื่อสาร ความเครียดหรือความกดดันทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจในขณะเวลาที่ทำการสื่อสาร ก็นับเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่จะสกัดการสื่อสารให้ไม่สามารถดำเนินไปด้วย

9) สภาพแวดล้อมในช่วงเวลาที่ทำการสื่อสารก็มีผลต่อการสื่อสารเช่นกัน จนบางครั้งก็อาจทำให้เกิดเป็นอุปสรรคของการสื่อสาร บ่อยครั้งที่สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อบรรยากาศแห่งการสื่อสาร

10) การขาดประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน หรือการขาดประสบการณ์ร่วม ทำให้บุคคลสื่อสารกันไม่เข้าใจ หรือสื่อสารกันได้ยากลำบาก การติดต่อสื่อสารจึงเป็นความพยายามสร้างความคล้ายคลึงกัน หรือสร้างสภาวะร่วมกัน เพื่อสามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างราบรื่น

11) การขาดโอกาสที่จะตอบโต้ซักถาม ในการติดต่อสื่อสารนั้นหากผู้สื่อสารเปิดโอกาสให้ผู้รับสารมีโอกาสตอบโต้หรือซักถาม ก็จะให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจในสารนั้นได้ชัดเจน เราก็อาจจะซักถามทันทีจนเราสามารถทำความเข้าใจได้ แต่หากเป็นการสื่อสารมวลชน

12) ผู้ส่งสารขาดทักษะในการสื่อสาร การติดต่อสื่อสารเป็นกิจกรรมที่อาศัยทักษะหรือความชำนาญในการสื่อความหมายเข้าประกอบด้วย หากผู้ส่งสารขาดทักษะหรือไม่มีความชำนาญในการสื่อสาร ก็อาจจะทำให้การสื่อสารนั้นล้มเหลว หรือไม่เป็นที่เข้าใจแก่ผู้รับ

13) ผู้รับสารขาดทักษะในการรับสาร เมื่อพิจารณาถึงตัวผู้ส่งสารแล้วก็ต้องพิจารณาถึงตัวผู้รับข่าวสารเช่นกัน เพราะบ่อยครั้งที่อุปสรรคของการติดต่อสื่อสารเกิดขึ้นจากตัวผู้รับข่าวสารเอง ถึงแม้ผู้ส่งข่าวสารจะมีทักษะดีเพียงใด แต่ถ้าหากผู้รับมีความบกพร่องหรือขาดทักษะในการรับ ก็ทำให้การสื่อสารนั้นไม่ประสบความสำเร็จเช่นกัน

14) สารที่ปราศจากสาระ เมื่อพิจารณาถึงผู้ส่งและผู้รับแล้วก็ต้องพิจารณาถึงสารหรือข่าวสารที่สื่อออกไปด้วย เพราะหากผู้ส่งผู้รับมีประสิทธิภาพดี แต่ข่าวสารนั้นบกพร่องหรือปราศจากสาระ ก็ทำให้การสื่อสารนั้นล้มเหลวเช่นกัน

นอกจากนี้อุปสรรคของการติดต่อสื่อสารยังมีอีกหลายประการ เช่น อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากช่องทางในการสื่อสาร หรือสื่อและเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสาร ทำให้สื่อสารไปแล้วไม่ถึงผู้รับ หรือผู้รับไม่สามารถจะรับได้ รวมทั้งข่าวสารต่างๆที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความจริง หรือถูกบิดเบือน ดัดทอน ทำให้ผู้รับเกิดความเข้าใจผิด หรือไม่เข้าใจในสารนั้น

โดยสรุปแล้วอุปสรรคของการสื่อสารอาจเกิดได้จากองค์ประกอบทุกองค์ประกอบของการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นผู้ส่งข่าวสาร ตัวข่าวสาร ช่องทางส่งและรับข่าวสาร ตลอดจนผู้รับสาร การดำเนินการติดต่อสื่อสารจึงต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้การใช้ศิลปะการสื่อสารอย่างมีทักษะชำนาญ จึงจะสามารถถ่ายทอดเรื่องราวข้อมูล ความหมาย จากสมองของผู้ส่งไปยัง

สมองของผู้รับอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุลำดับประสพการณ์ระดับต่างๆของการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นเพื่อให้เกษตรกร (ผู้รับข่าวสาร) รับรู้ การเปลี่ยนทัศนคติให้ทดลองปฏิบัติหรือให้ยอมรับ (Adoption) เทคโนโลยีต่างๆ

2.2.5 การยอมรับการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกร

บุญสม วราเอกศิริ (2529) ได้กล่าวถึงการแพร่กระจายข่าวสารความรู้ทางการเกษตรว่า การแพร่กระจาย หมายถึง กระบวนการของการติดต่อสื่อสารในเรื่องของแนวความคิด (Idea) และการปฏิบัติของการเกษตรใหม่ๆ (New Farm Practices) จากจุดเริ่มต้นซึ่งปกติเป็นนักวิทยาศาสตร์ นักวิชาการเกษตร หรือจากแหล่งต้นตอ

1) ด้านผู้ส่งข่าวหรือแหล่งข่าว (Sender or Source)

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2518) พูดถึงลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลงหรือส่งข่าวว่า ควรมีลักษณะดังนี้

- (1) ความสามารถในการวางแผนที่มีประสิทธิภาพและคาดคะเนได้แม่นยำ
 - (2) ความสามารถในการถ่ายทอดข่าวสาร เช่น พูด เขียน ความมีเหตุมีผล ตลอดจนต้องมีความสามารถในการฟังและอ่านด้วย
 - (3) ความรู้ความชำนาญอย่างแท้จริงในเรื่องที่ตนจะนำไปเผยแพร่สามารถตอบปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นได้โดยไม่ยาก และเข้าใจสถานการณ์ ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นจริงๆ
 - (4) ทัศนคติที่ดีต่อตนเอง สิ่งที่จะนำไปเผยแพร่และต่อผู้รับ
 - (5) ความสามารถในการเลือกสื่อสารในการติดต่อ
- วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ (2528) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้ส่งสารหรือแหล่งข่าวที่เป็นลักษณะที่ดีและเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรว่า

- (1) นักส่งเสริมสามารถเพิ่มความสนใจของเกษตรกรได้ โดยลดความพยายามของผู้รับข่าวสาร และเพิ่มแรงกระตุ้น
- (2) ในการติดต่อสื่อสารโดยการเขียน เราสามารถลดความพยายามของผู้อ่านได้โดยเขียนให้อ่านง่าย ใช้ประโยคสั้นๆ เพิ่มย่อหน้า เขียนอย่างมีขั้นตอนสมเหตุสมผล
- (3) การติดต่อสื่อสารโดยใช้รูป เราสามารถลดความพยายามของผู้ดูโดยภาพต้องมีความหมายชัดเจน ภาพคม และเข้าใจง่าย
- (4) เกษตรกรสามารถรับข่าวสารใหม่ๆได้ง่ายขึ้น หากนำเสนอทีละขั้น โดยขั้นตอนหลังจากอาศัยข้อมูลจากขั้นตอนที่ผ่านมา
- (5) พยายามเชื่อมโยงความคิดที่เกษตรกรไม่คุ้นเคยกับสิ่งที่เขารู้แล้ว

(6) พยายามทำให้เนื้อหาข้อมูลดูง่าย และแยกแนวทางที่จะนำไปปฏิบัติ หรือนำไปใช้ต่างหากให้เด่นชัด

(7) การกล่าวซ้ำ เป็นการช่วยย้ำความทรงจำ ป้องกันความผิดพลาดของข่าวสาร แต่ต้องทำอย่างมีศิลปะ เป็นการซ้ำเพื่อเสริมความเข้าใจ ไม่ใช่ซ้ำซากน่าเบื่อหน่าย

(8) การใช้สื่อหลายชนิด ไม่ว่าจะนำเสนอพร้อมกันหรือแยกกัน ถือว่าเป็นการกล่าวซ้ำข้อมูลอันเป็นที่ยอมรับแบบหนึ่ง

(9) คนเรานั้นสนใจที่จะเรียนรู้สิ่งซึ่งอยู่ใกล้ตัวมากกว่าสิ่งไกลตัว

(10) คนเราพร้อมจะยอมรับข่าวสารหากเขายอมรับแหล่งข่าว

(11) คนเราพร้อมจะยอมรับข่าว ถ้าข่าวสารนั้นสอดคล้องกับความคิด ความเชื่อ และทัศนคติที่เขาถืออยู่ก่อน

(12) ถ้าแหล่งข่าว ผู้เสนอข้อมูลไม่มีคุณสมบัติพอที่จะพูดเรื่องนั้น คนย่อมไม่เชื่อถือ

(13) ในการโต้แย้งพยายามเสนอข้อคิดเห็นทางบวก (ข้อดี สิ่งที่ดีด้วย) ก่อน

(14) การพูดโน้มน้าวชักจูงจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ถ้ามีหลักฐานที่ดีสนับสนุน

(15) การเสนอข้อมูลเพื่อชักจูง ควรกระตุ้นความต้องการก่อนแล้วจึงเสนอข้อมูลชักจูงโน้มน้าว ไม่ควรกล่าวถึงข้อมูลชักจูงก่อนแล้วค่อยกระตุ้นความต้องการ

(16) ข้อมูลที่กล่าวไว้ในช่วงต้นหรือท้าย จะทำให้จดจำง่ายกว่าข้อมูลที่วางไว้ช่วงกลาง

2) ด้านเนื้อหาสาระหรือข่าวสาร (Message)

ดิเรก ฤกษ์หราชอาณาจักร (2518) กล่าวถึงลักษณะของเนื้อหาสาระหรือข่าวสาร ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติใหม่ๆ หรือแนวคิดใหม่ของเกษตรกร ควรมีลักษณะดังนี้

(1) สิ่งนั้นต้องมีลักษณะคล้ายคลึง ไม่ขัดแย้งกับสิ่งที่มีอยู่แล้วในชุมชนนั้น

(2) สิ่งนั้นต้องเหมาะสมกับสิ่งที่มีในสังคมนั้นๆ

(3) สิ่งนั้นต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงๆ ในชีวิตประจำวัน และวิธีการไม่ยุ่งยาก

(4) สิ่งนั้นเมื่อปฏิบัติแล้วต้องอำนวยประโยชน์ในด้านความพึงพอใจ หรือมีการยกย่องนับถือ หรือรางวัลในการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง

(5) ประหยัดเวลาในการประกอบการ

บุญสม วราเอกศิริ (2529) ได้สรุปลักษณะของเนื้อหาสาระหรือข่าวสารที่เหมาะสมในการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรว่า ควรมีลักษณะดังนี้

(1) ลักษณะที่ได้ผลดีและมีกำไร จะต้องบอกหรือทำให้เกษตรกรเห็นว่าดีอย่างไร จะได้ประโยชน์ ได้ผลตอบแทนมากน้อยหรือเร็วแค่ไหน ถ้าเห็นว่าผลประโยชน์เป็นที่พอใจเกษตรกรก็จะยอมรับ

(2) วิธีการไม่ยุ่งยาก สิ่งนั้นจะต้องเข้าใจง่าย เพราะเกษตรกรจะรับได้เร็วกว่าสิ่งที่ยุ่งยากสับสน

(3) สอดคล้องกับสิ่งที่มีหรือปฏิบัติอยู่ ถ้าสิ่งที้นำไปแนะนำนั้นสอดคล้องกับสิ่งที่เขาทำอยู่แล้ว ก็จะทำให้ยอมรับได้ง่าย

(4) แบ่งทดลองจำนวนเล็กน้อยได้ หมายถึง สิ่งนั้นสามารถแบ่งให้เกษตรกรนำไปทดลองปฏิบัติได้ โดยแบ่งซื้อหรือแบ่งปันให้เกษตรกรนำไปทดลองได้

(5) เห็นผลชัดแจ้ง ถ้าเป็นสิ่งที่สามารถแสดงให้เกษตรกรเห็นอย่างชัดเจนถึงขั้นตอนการทำงานโดยไม่มีข้อบกพร่อง ก็จะช่วยให้เกษตรกรรับง่ายหรือรับทันที

(6) สิ่งที่จะนำไปเผยแพร่ ซึ่งหมายถึง ความรู้ แนวความคิด วิธีปฏิบัติหรือสิ่งที่ค้นคว้าได้ใหม่ ๆ ที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์หรือดีเด่นเพียงใดที่ประชาชนจะยอมรับ

3) ด้านตัวสื่อหรือช่องทาง (Channel)

วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ (2528) ได้กล่าวถึงช่องทางในการสื่อสารที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือการยอมรับของเกษตรกรว่า วิธีการเผยแพร่หรือการสื่อสาร (Communications) ที่จะใช้ในการนำความคิดใหม่นี้ไปยังประชาชนเป้าหมายว่าจะใช้วิธีการใดจึงจะสื่อได้ผล

ณรงค์ สมพงษ์ (2530) ได้กล่าวถึงช่องทางหรือสื่อที่เหมาะสมในการใช้ว่า การใช้ช่องทางหรือสื่อหลายๆอย่างเข้าด้วยกัน เป็นการช่วยเพิ่มให้สารผ่านไปยังเป้าหมายได้มากขึ้น เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีความแตกต่างกันระหว่างบุคคล และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงควรเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับบุคคลเป้าหมายแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ผู้รับสามารถรับข่าวสารความรู้ที่ถูกต้องและชัดเจนมากที่สุด

4) ด้านตัวผู้รับข่าวสารหรือเกษตรกร (Receiver)

ดิเรก ฤกษ์หว่าย (2528) กล่าวถึงตัวผู้รับหรือเกษตรกรที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนี้คือ

(1) ลักษณะพื้นฐานโดยทั่วไป เช่น เพศ อายุ การศึกษา

(2) ความสามารถในการรับข่าวสาร เช่น การฟัง การอ่าน ความรู้สึกนึกคิด

- (3) ทักษะที่มีต่อตนเอง ต่อสิ่งปฏิบัติใหม่ๆ และต่อผู้นำการเปลี่ยนแปลง
- (4) ปัญหาและความต้องการ ตลอดจนความสนใจโดยทั่วไปของตนเองและของเพื่อนบ้านข้างเคียง หรือกลุ่มที่ผู้รับการเปลี่ยนแปลงเป็นสมาชิก หรือมีการติดต่อใกล้ชิดกัน
- (5) ขึ้นอยู่กับสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

2.2.6 การเลือกสื่อในงานส่งเสริมเผยแพร่

สื่อแต่ละชนิดมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดในตัวเอง ดังนั้นก่อนอื่นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจึงควรทำความเข้าใจถึงคุณสมบัติของสื่อแต่ละชนิดอย่างละเอียด จึงจะเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม การเลือกใช้สื่อแต่ละชนิดยังเกี่ยวข้องกับสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมของกระบวนการสื่อสารนั้นด้วย การเลือกใช้สื่อในงานส่งเสริมมีตัวแปรต่างๆ ที่มีผลกระทบท่อการส่งเสริมก็มีหลายระดับความรู้ หลายอาชีพ ตลอดจนเนื้อหาข่าวสารก็มีได้วางไว้ตายตัว

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกสื่อโดยทั่วไป มีดังนี้

1) จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะต้องวางแผนเป้าหมายเอาไว้ก่อนว่า ต้องการให้กลุ่มเป้าหมายหรือผู้รับสารมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางใดบ้าง จะต้องนำมาแยกประเด็นในการส่งเสริมให้ละเอียด จุดมุ่งหมายแต่ละอย่างก็จำเป็นต้องใช้สื่อแตกต่างกันออกไป

2) ลักษณะของผู้ได้รับสาร ในการเลือกสื่อจะต้องพิจารณาลักษณะของกลุ่มเป้าหมายที่จะรับการส่งเสริมว่ามีลักษณะอย่างไรทางด้านต่อไปนี้

(1) เพศและอายุ ความแตกต่างของเพศและอายุจะมีผลต่อความสนใจ และความสามารถในการรับรู้ข่าวสารต่างกัน

(2) ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และอาชีพ ควรเลือกสื่อให้เหมาะสมกับฐานะของเขา

(3) พื้นฐานความรู้ ได้แก่ ความสามารถและประสบการณ์ของผู้รับสาร เช่น พื้นฐานการศึกษา ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะทำการส่งเสริม

3) จำนวนหรือขนาดของผู้รับสาร จำนวนของกลุ่มบุคคลเป้าหมายนั้นมีมากน้อยเพียงใด ต้องให้สัมพันธ์กับวิธีการที่ใช้ส่งเสริมด้วย

4) สถานที่และเครื่องอำนวยความสะดวก เจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะต้องพิจารณาดูถึงสถานที่ที่จะใช้สื่ออยู่ที่ไหน มีสภาพแวดล้อมอย่างไร เช่น ในท้องถิ่นนั้นมีไฟฟ้าหรือไม่ ห้องที่ใช้ในการจัดประชุมเป็นอย่างไร สามารถควบคุมสภาพแสงได้หรือไม่

5) ทักษะในการสื่อสาร คือ ความสามารถในการสื่อสารของผู้รับสาร เช่น ทักษะในการพูด การเขียน การใช้ การจัดหาและการผลิตสื่อ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมฯแต่ละคนอาจมีความถนัดและความสามารถไม่เหมือนกัน ทักษะเหล่านี้จึงมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้สื่อด้วย

6) งบประมาณในการใช้สื่อ แต่ละหน่วยงานจะมีสถานภาพทางด้านงบประมาณด้วย เจ้าหน้าที่ส่งเสริมฯอาจเห็นความจำเป็นและความสำคัญของการใช้สื่ออย่างหนึ่ง ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งต่อโปรแกรมงานส่งเสริมที่ทำอยู่ แต่ถ้าหากสื่อั้นราคาแพงมาก และหน่วยงานขาดงบประมาณที่จะสนับสนุนในการจัดซื้อหรือผลิต ก็ควรนำไปใช้สื่ออื่นๆที่รองลงมา ซึ่งสนองตอบจุดมุ่งหมายได้ แต่ต้องการการลงทุนที่ต่ำกว่า

ข้อพิจารณาทั้ง 6 ข้อที่กล่าวเป็นหลักเกณฑ์ใหญ่ๆในการพิจารณา แต่ในทางปฏิบัติจริงๆแล้วจะมีองค์ประกอบอื่นๆมาเกี่ยวข้องอีกหลายประการ เช่น ระยะเวลาในการส่งเสริม เป็นต้น จึงเป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะต้องพิจารณาวางแผนการใช้สื่อในการสื่อสารทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สรุป! การติดต่อสื่อสารเป็นการติดต่อสื่อสารกันจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งการสื่อสารจะสมบูรณ์ก็จะต้องถึงผู้รับอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยผู้ส่งสื่อ ช่องทางสื่อ ผู้รับผลของการสื่อสาร และการที่จะเลือกใช้สื่อจะต้องมีหลักเกณฑ์พิจารณาดังนี้ เช่น

- 1) วัตถุประสงค์ มุ่งไปที่ผู้รับว่าจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางใด
- 2) ผู้ส่ง พิจารณาคุณสมบัติของผู้ส่ง
- 3) ผู้รับ พิจารณาคุณสมบัติและจำนวนของผู้รับ
- 4) สถานที่และเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น ไฟฟ้า ฯลฯ
- 5) งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ สามารถจัดหาได้ยากง่ายมากน้อยเพียงใด

2.3 นโยบายส่งเสริมการผลิตทุเรียน 5 ปี (2539-2543) (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2539)

2.3.1 สถานการณ์และปัญหา

ทุเรียนเป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญ ในปี 2536 มีพื้นที่ปลูกรวม 707,228 ไร่ ผลผลิต 757,878 ตัน แหล่งปลูกที่สำคัญอยู่ในจังหวัดทางภาคตะวันออกและภาคใต้ของประเทศไทย ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาพื้นที่ปลูกทุเรียนขยายเพิ่มขึ้นร้อยละ 36.5 ผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 55.7 ผลผลิตทุเรียนส่วนใหญ่ใช้บริโภคภายในประเทศ และมีการส่งออกทั้งผลสด แช่แข็ง และทุเรียนกวน ซึ่งการส่งออกมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นมาก โดยในปี 2536 มูลค่าการส่งออกทุเรียนและ

ผลิตภัณฑ์ทุเรียนแปรรูปเท่ากับ 554.8 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก 5 ปีที่ผ่านมาถึงร้อยละ 157.3 ตลาดทุเรียนของไทยที่สำคัญได้แก่ ฮองกง อเมริกา ไต้หวัน มาเลเซีย และออสเตรเลีย เป็นต้น

แม้ว่าการผลิตและการตลาดทุเรียนของไทยในช่วงที่ผ่านมาได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นในระดับหนึ่ง แต่การทำสวนทุเรียนของเกษตรกรในปัจจุบันได้พบกับปัญหาและข้อจำกัดทั้งทางด้านการผลิตและการตลาด คือ

1) ปัญหาด้านการผลิต

(1) เกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีการใช้เทคโนโลยีการผลิตและปัจจัยการผลิตที่ไม่เหมาะสม ทำให้ประสิทธิภาพต่ำ ทั้งทางด้านปริมาณผลผลิตต่อไร่และคุณภาพของผลผลิต ตลอดจนทำให้ต้นทุนการผลิตสูงกว่าที่ควรจะเป็น

(2) การใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และสารเคมีอื่นๆ อย่างไม่เหมาะสม ทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ เกิดมลพิษในสิ่งแวดล้อม ทั้งดิน น้ำ และอากาศ เกิดการระบาดของโรคและแมลงยากต่อการควบคุม ตลอดจนอาจพบกับปัญหาสารเคมีตกค้างในผลผลิตเป็นภัยต่อผู้บริโภค และเป็นข้อจำกัดในการส่งออก นอกจากนี้แล้วยังเกี่ยวข้องกับการสูญเสียเงินตราให้ต่างประเทศ เพื่อนำเข้าปุ๋ยเคมีและสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชมากเกินไปจนความจำเป็น

(3) สวนทุเรียนส่วนหนึ่งเป็นสวนเก่า มีการใช้พันธุ์ไม่เหมาะสม และการปฏิบัติบำรุงสวนไม่ถูกต้อง หรือขาดการบำรุง ต้นทุเรียนเสื่อมโทรมจนยากที่จะปรับปรุงพันธุ์ให้มีสภาพที่สมบูรณ์

(4) สวนทุเรียนส่วนหนึ่งยังมีระบบการให้น้ำไม่เหมาะสม ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงสิ้นเปลืองแรงงาน สิ้นเปลืองทรัพยากรน้ำที่มีอยู่อย่างจำกัด และเนื่องจากน้ำเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่มีผลต่อปริมาณและคุณภาพของทุเรียน ระบบการให้น้ำที่ไม่เหมาะสมจะทำให้ยากต่อการควบคุมปริมาณน้ำให้สอดคล้องกับความต้องการของพืชในแต่ละช่วงเวลา

(5) การเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวไม่เหมาะสม ไม่คำนึงถึงคุณภาพของผลผลิต ทำให้เกิดปัญหาคุณภาพผลผลิตไม่สม่ำเสมอ มีปัญหาทุเรียนอ่อน ทำให้ผลตอบแทนของเกษตรกร (รายได้) ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ไม่คุ้มค่ากับต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น และปัญหาคุณภาพของผลผลิตต่ำนี้ยังเป็นข้อจำกัดที่สำคัญต่อการขยายตลาดส่งออกทุเรียนของไทย

(6) ทุเรียนเป็นผลไม้เมืองร้อนที่มีอายุการเก็บรักษาสั้น และมีข้อจำกัดเรื่องช่วงฤดูกาลผลิตสั้น ผลผลิตออกมามากในช่วงเวลาจำกัด ทำให้ราคาทุเรียนกลางฤดูตกต่ำ เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อยืดอายุการเก็บรักษายังไม่สมบูรณ์ และอุตสาหกรรมแปรรูป

ผลผลิตทุเรียนยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร ซึ่งการแปรรูปจะเป็นแหล่งรองรับผลผลิต และจะเป็นการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตได้เป็นอย่างดี

2) ปัญหาด้านการตลาด

(1) สภาพทางกายภาพและการบริการของตลาดกลางผลไม้ในท้องถิ่น ไม่สามารถอำนวยความสะดวก หรือรองรับปริมาณผลผลิตในช่วงกลางฤดูกาลผลิตได้เพียงพอ

(2) ขาดมาตรการควบคุมการซื้อขายผลผลิตทุเรียนตามคุณภาพ ทำให้มีทุเรียนคุณภาพต่ำ หรือทุเรียนอ่อน วางจำหน่ายทั้งในประเทศ และส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ทำให้เสียภาพพจน์ชื่อเสียงของทุเรียนไทย และจะทำให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจตามมา

(3) ขาดการพัฒนาตลาดอย่างต่อเนื่องทั้งภายในและต่างประเทศ จำเป็นต้องมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์เผยแพร่ทุเรียนต่อกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง ต่อเนื่อง และจริงจัง

2.3.2 วัตถุประสงค์

1) ปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตทุเรียนให้มีผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น และลดต้นทุนการผลิต

2) ปรับปรุงคุณภาพของทุเรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานความต้องการของตลาด ทำให้มีการส่งออกนำรายได้เข้าสู่ประเทศมากขึ้น

2.3.3 เป้าหมาย

1) เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน 15,000 ราย มีการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตทุเรียนในพื้นที่ 150,000 ไร่ สามารถเพิ่มผลผลิตทุเรียนให้มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่จาก 1,700 กก./ไร่/ปี เพิ่มขึ้นเป็น 2,000 กก./ไร่/ปี โดยที่ผลผลิตไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 เป็นทุเรียนคุณภาพดี

2) ปรับปรุงคุณภาพผลผลิตทุเรียนและเร่งรัดการขยายตลาดทุเรียน ทำให้การส่งออกทุเรียนและผลิตภัณฑ์ ทำรายได้เข้าสู่ประเทศเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ต่อปี (ปี 2536 มูลค่าส่งออก 554.8 ล้านบาท)

2.3.4 พื้นที่ดำเนินการ จำนวน 23 จังหวัด ได้แก่

ภาคตะวันออก ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ปราจีนบุรี และนครนายก

ภาคใต้ ชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี พัทลุง นครศรีธรรมราช ตรัง

สตูล พังงา กระบี่ ภูเก็ต สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส

ภาคเหนือ อุดรดิต
 ภาคกลาง นนทบุรี
 ภาคตะวันตก ประจวบคีรีขันธ์

2.3.5 วิธีดำเนินการและเงื่อนไข

โครงการพัฒนาการผลิตทุเรียนนี้จะให้การสนับสนุนเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนที่มีการปลูกทุเรียนไม่น้อยกว่า 3 ไร่ หรือ 60 ต้น และเป็นผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ปลูกทุเรียนไว้กับสำนักงานเกษตรอำเภอ โดยโครงการจะมุ่งเน้นการพัฒนาในประเด็นหลัก ดังนี้

- 1) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
- 2) การพัฒนาด้านการตลาดทุเรียน
- 3) การพัฒนางานวิจัยเทคโนโลยีการผลิตทุเรียน

2.3.6 กิจกรรม/ปริมาณงาน

กิจกรรม/ปริมาณงานส่งเสริมการผลิตทุเรียน 5 ปี แสดงในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 กิจกรรม/ปริมาณงานส่งเสริมการผลิตทุเรียน 5 ปี (2539-2543)

กิจกรรม		หน่วยวัด	ปริมาณ
การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต			
1)	การจัดทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน	จังหวัด	23
2)	การถ่ายทอดเทคโนโลยี		
(1)	การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่		
	- เทคโนโลยีการผลิตให้มีคุณภาพดี	คน	400
	- การวางระบบน้ำ	คน	400
	- การป้องกันกำจัดศัตรูทุเรียน	คน	145
(2)	การฝึกอบรมเกษตรกร		
	- เทคโนโลยีการผลิตให้มีคุณภาพดี	คน	15,000
	- การวางระบบน้ำ	คน	7,500
	- การป้องกันกำจัดศัตรูทุเรียน	คน	1,250
(3)	การผลิตสื่อเผยแพร่		
	- เอกสาร	เรื่อง	5
	- สไลด์	เรื่อง	6

ตารางที่ 2.1 กิจกรรม/ปริมาณงานส่งเสริมการผลิตทุเรียน 5 ปี (2539-2543) (ต่อ)

กิจกรรม	หน่วยวัด	ปริมาณ
- แผ่นพับ	เรื่อง	5
- จัดหมายข่าวแจ้งข่าวสารการผลิต ตลาด แก่เกษตรกร	ฉบับ	900,000
- สื่ออื่นๆ เทปเสียง โปสเตอร์ ป้ายประชาสัมพันธ์	เรื่อง	9
3) การให้บริการวิเคราะห์ดิน-ใบทุเรียนและน้ำให้แกเกษตรกร	ตัวอย่าง	22,500
4) การบริการด้านการป้องกันกำจัดศัตรูทุเรียน	ตัวอย่าง	5,000
(1) การตรวจวิเคราะห์		
(2) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น จุลินทรีย์ควบคุมโรค สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช		
5) การพัฒนาแหล่งน้ำและระบบการให้น้ำในสวนทุเรียน (สินเชื่ออัตราดอกเบี้ยต่ำ)		
(1) การปรับปรุง/สร้างแหล่งน้ำในสวนทุเรียน	บ่อ/สระ	7,500
(2) การปรับปรุงวางระบบน้ำในสวนทุเรียน	ไร่	75,000
6) การปลูกทดแทนสวนเก่า		
(1) แบบเป็นสวน	ไร่	20,000
(2) แบบบางส่วนของสวน	ตัน	100,000
การพัฒนาด้านการตลาดทุเรียน		
1) การรับรองสวน/ประกันคุณภาพ		
(1) การให้การรับรองสวนและคุณภาพของผลผลิต	สวน/ตัน	7,500/ 191,250
(2) การวิเคราะห์สารพิษตกค้าง	ตัวอย่าง	13,000
(3) การออกใบรับรองปลอดศัตรูพืช	ตัวอย่าง	13,000
2) การจัดตั้งกลุ่มปรับปรุงคุณภาพทุเรียนเพื่อการส่งออก	กลุ่ม	100
3) การเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด (จัดประชุมสัมมนา เพื่อให้เกิดข้อตกลงร่วมกัน)	ครั้ง	3

ตารางที่ 2.1 กิจกรรม/ปริมาณงานส่งเสริมการผลิตทุเรียน 5 ปี (2539-2543) (ต่อ)

กิจกรรม	หน่วยวัด	ปริมาณ
4) การขยายตลาดทุเรียนไทย		
(1) ประชาสัมพันธ์ทุเรียนไทยในต่างประเทศ	ประเทศ	
(2) จัดเทศกาลทุเรียนไทยในต่างประเทศ	ประเทศ	
(3) จัดเทศกาลทุเรียนในประเทศ	ครั้ง	
การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต (โดยกรมวิชาการเกษตร)		
ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร (2539)		

2.4 แนวทางการพัฒนาทุเรียน ปี 2540-2544

2.4.1 เป้าหมาย

จากการเปรียบเทียบการคาดคะเนผลผลิตกับความต้องการบริโภคทุเรียน ทั้งภายในประเทศและส่งออก ปี 2540-2544 พบว่าความต้องการบริโภคมีมากกว่าผลผลิตที่คาดว่าจะผลิตได้ทุกปี โดยประมาณความแตกต่างเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 5.22 ในปี 2540 เป็นร้อยละ 29.25 ในปี 2544 ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องกำหนดให้มีโครงการและมาตรการต่างๆ เพื่อเพิ่มผลผลิต โดยเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพทุเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

1) เป้าหมายการผลิต

เมื่อคำนึงถึงขีดความสามารถในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเป็นหลักแล้ว เห็นสมควรให้มีการกำหนดเป้าหมายการผลิตรวมในปี 2540-2544 โดยให้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 4 (ตารางที่ 2.2)

พื้นที่ปลูกใหม่เป็นการขยายพื้นที่ปลูกไปยังพื้นที่เหมาะสม และ/หรือเป็นการปลูกทดแทนพืชอื่น เช่น ข้าว กาแฟ หรือพริกไทย ตามแผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร

2) พื้นที่ดำเนินการ

ในพื้นที่ 22 จังหวัดทั่วประเทศ ได้แก่

ภาคตะวันออก ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ปราจีนบุรี และนครนายก

ภาคใต้ ชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี พัทลุง นครศรีธรรมราช ตรัง
สตูล พังงา กระบี่ ภูเก็ต สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส

ตารางที่ 2.2 เป้าหมายการผลิตรวมในปี 2540-2544

รายการ		2540	2541	2542	2543	2544	อัตราการ เพิ่ม (%)
พื้นที่ทั้งหมด	(ไร่)	770,198	792,677	794,741	803,659	808,218	1.107
พื้นที่ปลูกใหม่	(ไร่)	17,000	16,000	16,000	15,000	12,000	-7.329
พื้นที่ให้ผลแล้ว	(ไร่)	608,370	629,524	632,003	647,049	663,768	2.038
พื้นที่ยังไม่ได้ผล	(ไร่)	144,828	147,153	146,738	141,610	132,450	-2.147
ผลผลิต	(ตัน)	940,540	1,007,238	1,051,653	1,125,218	1,211,377	6.363
ผลผลิตต่อไร่	(กก.)	1,546	1,600	1,664	1,739	1,825	4.239

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร (2539)

ภาคเหนือ อุดรดิต

ภาคตะวันตก ประจวบคีรีขันธ์

3) พันธุ์ที่ส่งเสริม คือ พันธุ์หมอนทอง ชะนี ก้านยาว และกระดุม

2.4.2 ระยะเวลาในการดำเนินงานตามโครงการ

ปีงบประมาณ 2540-2544 รวมระยะเวลา 5 ปี

2.4.3 กรอบแนวทางการพัฒนา

ด้านการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

ด้านการผลิต

1) ปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร โดยเน้นส่งเสริมการปลูกทุเรียนในพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการผลิตทดแทนพืชอื่นที่ประสบปัญหาด้านการผลิตและการตลาด เช่น ข้าว กาแฟ และพริกไทย เป็นต้น

2) เพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต โดยการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้ไม่ต่ำกว่า 1,800 กิโลกรัม เมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และปรับปรุงคุณภาพให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและมาตรฐานสุขอนามัย รวมทั้งจัดปัญหาทุเรียนอ่อนให้หมดไป ดังนี้

(1) กำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับปลูกทุเรียน และการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูก ทั้งนี้เพื่อให้การขยายการปลูกทุเรียนเป็นไปอย่างเหมาะสม และเป็นการสำรวจข้อมูลการผลิตเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรกรผู้ปลูก จำนวนเนื้อที่เพาะปลูก ปริมาณการผลิต ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่างๆในการผลิต สำหรับใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาและแก้ปัญหาให้ถูกต้องตรงกับสภาพความเป็นจริง

(2) ปรับปรุงและเร่งรัดพัฒนาการจัดการแหล่งน้ำขนาดกลางและขนาดใหญ่ให้เพียงพอสำหรับชาวสวนทุเรียน

(3) เร่งกระจายพันธุ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด รวมทั้งต้องเป็นพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูงสม่ำเสมอ และต้านทานโรค โดยให้มีการรับรองพันธุ์อย่างเป็นทางการ

(4) สนับสนุนเงินกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

(5) สนับสนุนปัจจัยการผลิตในราคาที่เป็นธรรม เช่น ปุ๋ย และสารเคมี

ด้านการตลาดและการแปรรูป

1) กำหนดมาตรฐานทุเรียนสดและผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานสากล โดยนำระบบการรับรองและประกันคุณภาพ (ISO 9000) มาใช้สำหรับทุเรียนอย่างเป็นทางการ และผลักดันให้ประเทศคู่ค้ายอมรับ เพื่อลดปัญหาด้านมาตรฐานสุขอนามัย

2) ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อตรวจสอบคุณภาพทุเรียนส่งออก

3) ให้มีการรับรองคุณภาพโดยการติดสติ๊กเกอร์ทั้งผู้ผลิตและผู้ส่งออก

4) ขยายตลาดทั้งภายในและต่างประเทศให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยการจัดเทศกาลทุเรียนสดและผลิตภัณฑ์ พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการบริโภคทุเรียนในรูปแบบต่างๆ

5) ส่งเสริมการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ โดยสนับสนุนเงินทุนแก่ภาคเอกชน เพื่อนำผลการวิจัยผลิตภัณฑ์ทุเรียนต่างๆ ไปลงทุนในเชิงพาณิชย์

ด้านการวิจัย

สนับสนุนงานวิจัยด้านต่างๆ ดังนี้คือ

1) วิจัยพันธุ์ที่ดีต้านทานโรค ให้ผลผลิตสูง และสอดคล้องกับความต้องการของ

ตลาด

2) วิจัยการใช้ปัจจัยการผลิตที่เหมาะสม ทั้งด้านกายภาพและในเชิงเศรษฐกิจ

3) เร่งรัดพัฒนาการวิจัยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทุเรียนในเชิงการค้า

4) วิจัยเทคโนโลยีในการเก็บรักษาและชะลอการสุกที่คงคุณภาพเดิม รวมทั้งการเก็บรักษาระหว่างการขนส่งเพื่อลดการสูญเสีย

5) วิจัยเทคโนโลยีในการปลูก การดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม

6) วิจัยเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่เหมาะสม ที่เกษตรกรสามารถนำไปใช้ได้ เพื่อทดแทนแรงงานที่ขาดแคลน เช่น เครื่องพ่นยา เครื่องมือตัดแต่งกิ่ง

7) ศึกษารูปแบบและระบอบการบริโภคทุเรียนสดและผลิตภัณฑ์ ทั้งในและ

ต่างประเทศ

ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีการเพิ่มผลผลิตที่เหมาะสม ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม อาทิ ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยชีวภาพ และการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูทุเรียนแบบผสมผสาน (IPM)

ด้านทรัพยากรมนุษย์และองค์กรเกษตรกร

1) ให้มีการรวมตัวเป็นสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถด้านการผลิต ปรับปรุงคุณภาพผลผลิต และเพิ่มอำนาจการต่อรอง

- 2) สนับสนุนเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อให้สามารถเผยแพร่ข่าวสารได้รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์
- 3) เผยแพร่วิทยาการในการจัดการสถาบันเกษตรกร การจัดการด้านการผลิตและการตลาด
- 4) สนับสนุนสินเชื่ออัตราดอกเบี้ยต่ำแก่สถาบันเกษตรกร เพื่อพัฒนาการผลิต การตลาด และการแปรรูปอย่างง่าย
- 5) จัดทำข้อมูลสถิติเกี่ยวกับเนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต และราคา เป็นข้อมูลเตือนภัยล่วงหน้าเป็นประจำทุกปี

2.4.4 แนวทางดำเนินงาน/โครงการ มาตรการ/หน่วยงานรับผิดชอบ

แนวทางดำเนินงาน	โครงการ/มาตรการ/หน่วยงานรับผิดชอบ
การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน	
1) แผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรโดยยึดความเหมาะสมของพื้นที่ ความต้องการของตลาด ตลอดจนศักยภาพของตัวเกษตรกรเป็นหลัก	(1) โครงการสนับสนุนเงินทุนอัตราดอกเบี้ยต่ำ (2) โครงการอบรมให้ความรู้และวิทยาการใหม่ๆ แก่เกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการในการปลูกทุเรียน การบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยว และการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว รวมทั้งการใช้สารชีวภาพในการควบคุมโรคและแมลง เพื่อลดมลพิษ แก่ผู้ผลิตและสารพิษตกค้างแก่ผู้บริโภค หน่วยงานรับผิดชอบ - สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร - ธ.ก.ส. - กรมส่งเสริมการเกษตร
2) แผนเพิ่มประสิทธิภาพ/คุณภาพ และลดต้นทุนการผลิต	(1) กำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับปลูกทุเรียนและการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูก หน่วยงานรับผิดชอบ - สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร - กรมส่งเสริมการเกษตร - กรมพัฒนาที่ดิน

แนวทางดำเนินงาน	โครงการ/มาตรการ/หน่วยงานรับผิดชอบ
	- กรมวิชาการเกษตร ออกใบรับรองสวนที่ผ่านการจดทะเบียน เป็นการ รับประกันคุณภาพผลิตผล หน่วยงานรับผิดชอบ - กรมวิชาการเกษตร - กรมส่งเสริมการเกษตร อบรมให้ความรู้และวิทยาการใหม่ๆ แก่กลุ่มเกษตรกร และเกษตรกรผู้จดทะเบียน หน่วยงานรับผิดชอบ - กรมส่งเสริมการเกษตร แนะนำพ่อค้าและผู้ส่งออกให้ทราบถึงสวนที่จด ทะเบียนและรับรองคุณภาพ หน่วยงานรับผิดชอบ - กรมส่งเสริมการเกษตร - กรมส่งเสริมสหกรณ์ แจ้งข่าวสารด้านการผลิตและการตลาดแก่กลุ่ม เกษตรกรและเกษตรกรทราบเป็นอันดับแรก หน่วยงานรับผิดชอบ - กรมวิชาการเกษตร สนับสนุนเงินกู้ยืมอัตราดอกเบี้ยต่ำแก่กลุ่มเกษตรกร และเกษตรกรที่จดทะเบียนเป็นอันดับแรก หน่วยงานรับผิดชอบ - ธ.ก.ส. จัดหาปัจจัยการผลิตในราคาที่เป็นธรรม หน่วยงานรับผิดชอบ กรมส่งเสริมการเกษตร (2) โครงการพัฒนาและจัดหาแหล่งน้ำขนาดกลางและ ขนาดใหญ่ให้เพียงพอสำหรับชาวสวนทุเรียน

แนวทางดำเนินงาน	โครงการ/มาตรการ/หน่วยงานรับผิดชอบ
	หน่วยงานรับผิดชอบ - กรมชลประทาน ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งน้ำที่มีอยู่เดิมให้สามารถ ใช้ประโยชน์ได้ หน่วยงานรับผิดชอบ - กรมชลประทาน - กรมพัฒนาที่ดิน - สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท จัดสร้างแหล่งน้ำขนาดกลางและขนาดใหญ่ในเขต ส่งเสริมการปลูกทุเรียน เพื่อให้มีน้ำเพียงพอสำหรับ ชาวสวนทุเรียน หน่วยงานรับผิดชอบ - กรมชลประทาน - กรมพัฒนาที่ดิน สนับสนุนเงินทุนอัตราดอกเบี้ยต่ำแก่ชาวสวนทุเรียนใน การปรับปรุงหรือวางระบบการให้น้ำในสวนทุเรียน หน่วยงานรับผิดชอบ - ธ.ก.ส. - กรมส่งเสริมการเกษตร (3) โครงการพัฒนา/ปรับปรุง/กระจายพันธุ์ให้สอดคล้อง กับความต้องการของตลาด หน่วยงานรับผิดชอบ - กรมวิชาการเกษตร - กรมส่งเสริมการเกษตร ฝึกอบรมเกษตรกรผู้ปลูกและผู้ผลิตต้นพันธุ์จำหน่าย ถึงวิธีการคัดเลือกและผลิตพันธุ์อย่างถูกต้อง

แนวทางดำเนินงาน	* โครงการ/มาตรการ/หน่วยงานรับผิดชอบ
3) แผนกำหนดมาตรฐาน ทุเรียนสดและผลิตภัณฑ์	หน่วยงานรับผิดชอบ - กรมส่งเสริมการเกษตร (1) กำหนดมาตรฐานทุเรียนสดและผลิตภัณฑ์เพื่อการ ส่งออกอย่างเป็นทางการ พร้อมทั้งเผยแพร่ให้ เกษตรกรและผู้ส่งออกทราบ หน่วยงานรับผิดชอบ - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงพาณิชย์ - กระทรวงอุตสาหกรรม - กระทรวงสาธารณสุข (2) สนับสนุนการจัดหาเครื่องมือตรวจสอบคุณภาพ ทุเรียนที่ได้มาตรฐานและรวดเร็ว หน่วยงานรับผิดชอบ - กรมวิชาการเกษตร - กรมส่งเสริมการเกษตร (3) จัดจ้างผู้เชี่ยวชาญทำการศึกษาระบบ ISO 9000 หน่วยงานรับผิดชอบ - สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร - กรมวิชาการเกษตร - กรมส่งเสริมการเกษตร (4) จัดตั้งคณะกรรมการกลางเพื่อตรวจสอบคุณภาพ ทุเรียนส่งออก รวมทั้งให้มีการรับรองคุณภาพ โดย การติดสติ๊กเกอร์ ทั้งผู้ผลิตและผู้ส่งออก หน่วยงานรับผิดชอบ - กรมวิชาการเกษตร - กรมการค้าต่างประเทศ - สมาคมผู้ส่งออก

แนวทางดำเนินงาน	โครงการ/มาตรการ/หน่วยงานรับผิดชอบ
4) แผนส่งเสริมการขาย การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ ใหม่ๆเพิ่มขึ้น	สนับสนุนเงินทุนแก่ภาคเอกชนเพื่อนำผลการวิจัยผลิตภัณฑ์ ทุเรียนต่างๆไปลงทุนในเชิงการค้า หน่วยงานรับผิดชอบ - สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน - ธนาคารพาณิชย์
5) แผนขยายตลาดทั้งภายใน และต่างประเทศให้ กว้างขวางยิ่งขึ้น	ในประเทศ (1) ส่งเสริมการค้าร่วมกันระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูก ทุเรียนกับกลุ่มเกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกรผู้ผลิต สินค้าอื่นๆ เพื่อกระจายผลผลิตไปยังพื้นที่ต่างๆ ให้ทั่วถึง หน่วยงานรับผิดชอบ - กรมส่งเสริมสหกรณ์ - กรมส่งเสริมการเกษตร (2) ขยายตลาดกลางในท้องถิ่นให้เพิ่มขึ้น หน่วยงานรับผิดชอบ - กรมการค้าภายใน
	ต่างประเทศ (3) จัดทำแผนโฆษณา ประชาสัมพันธ์ให้ชาวต่างประเทศ ทราบถึงคุณประโยชน์ ชนิดของผลิตภัณฑ์วิธีการเลือก และรับประทานทุเรียน หน่วยงานรับผิดชอบ - กรมวิชาการเกษตร - กรมส่งเสริมการเกษตร - กรมส่งเสริมสหกรณ์